

Výstupy a výsledky fondů EU v Karlovarském kraji v programovém období 2014–2020

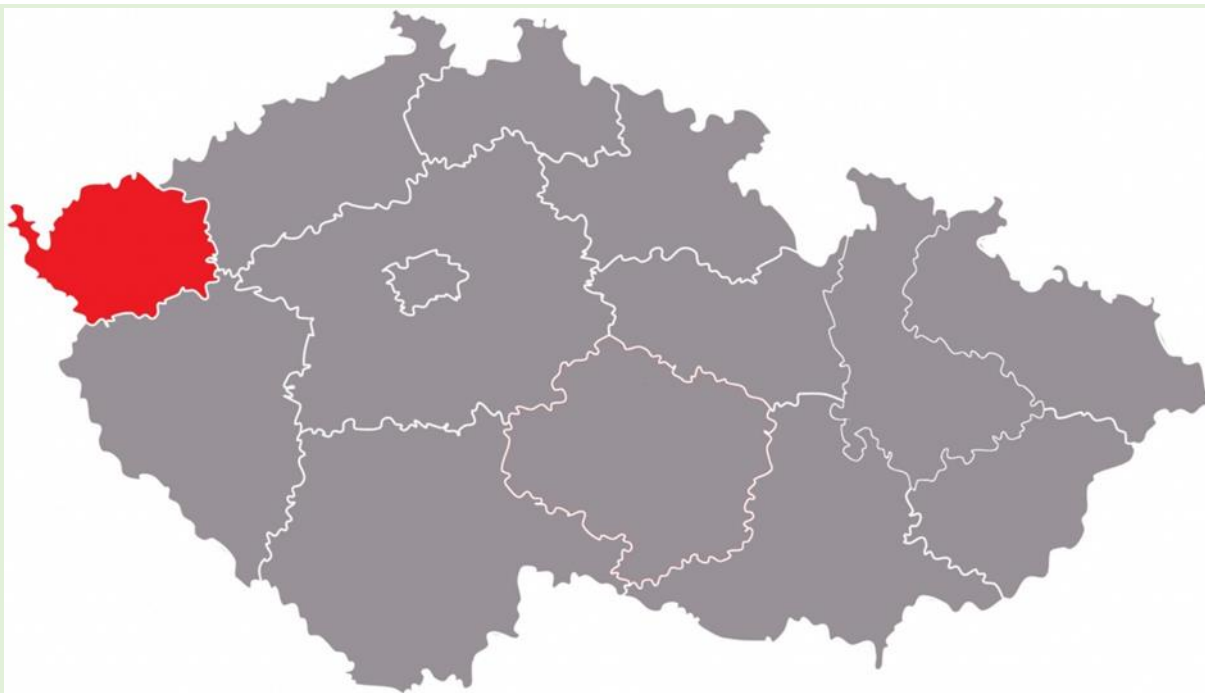
Manažerské shrnutí

Průběžná zpráva z Výsledkové
evaluace přínosů evropských fondů
na regionální úrovni, úkol 5 a 6

Červenec 2023

Dodavatel:

Ernst & Young, s.r.o.
Na Florenci 2116/15
110 00 Praha 1 – Nové Město
IČ: 26705338

EVROPSKÁ UNIE
Fond soudržnosti
Operační program Technická pomoc

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Manažerské shrnutí

1. Hlavní přínosy fondů EU v Karlovarském kraji

Karlovarský kraj byl v porovnání s ostatními kraji podprůměrně úspěšný ve využívání fondů EU, a to téměř ve všech oblastech. Přestože byl zařazen mezi strukturálně postižené kraje, fondy EU nebyly dostatečně využity k řešení hlavních socioekonomických problémů a k dlouhodobé přeměně ekonomické struktury regionu i jeho sociálního prostředí. Projekty pomohly s izolovanými problémy, nepřinesly komplexní řešení, které by pomohlo zvyšování kvalifikace nezaměstnaných pracovníků, tvorbě pracovních příležitostí, aktivizaci obyvatel z cílových skupin či rozvoji sociální integrace (včetně inkluze a integrace žáků v místních školách), ale ani dopravnímu propojení periferií. Celkově využil Karlovarský kraj prostředky fondů EU podprůměrně, v absolutním vyjádření se jednalo nejméně podpořený region v mezikrajském srovnání. V přepočtu na jednoho obyvatele je kraj na 13. místě s podporou 51,6 tis. Kč na obyvatele.

Potřeby kraje jsou podmíněny socioekonomickými charakteristikami, dále pak historickými, geografickými a kulturními souvislostmi. V porovnání s jinými regiony Česka je v kraji nadprůměrná nezaměstnanost, nižší úroveň mezd a celkově nižší vzdělanostní úroveň obyvatelstva. Podíl kraje na tvorbě národního HDP je 1,9 %, navíc se již několik let za sebou snižuje a za posledních 10 let došlo k jeho poklesu o téměř 0,3 procentního bodu. V roce 2021 byl čistý disponibilní důchod domácností v Karlovarském kraji nejnižší z celé republiky.

Proto je podle strategických dokumentů zásadní potřebou investovat do celoživotního vzdělávání obyvatelstva, podporovat podnikání např. prostřednictvím regionálního inovačního inkubátoru, podporovat aplikovaný výzkum a nalákat do kraje kvalifikované zaměstnance. Vzhledem k tomu, že sousední Německo nabízí výhodnější pracovní nabídky, řada především kvalifikovanějších zaměstnanců odjíždí pracovat za hranice. Je proto zásadní, aby v kraji byly obdobné pracovní nabídky, nebo alespoň takové příležitosti, které by motivovaly tyto zaměstnance zůstat pracovat v kraji.

Klíčový potenciál Karlovarského kraje je v cestovním ruchu a lázeňství. V kraji se nachází léčivé prameny, především v oblasti lázeňských měst, jako jsou Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy lázně, Jáchymov. Tato města jsou již cílem turistů, ale investice do lepší infrastruktury a kvality nabízených služeb by měla toto odvětví jako celek pozvednout a vytvořit i další pracovní místa.

CO SE V KRAJI PODAŘILO

Vzhledem k tomu, že kraj spadá mezi strukturálně znevýhodněné regiony, musí řešit z toho vyplývající témata. Z identifikovaných potřeb kraje vyplynulo mnoho priorit, především pak snížení odlivu a přilákání nových kvalifikovaných obyvatel, snižování míry dlouhodobé nezaměstnanosti prostřednictvím aktivní politiky zaměstnanosti, zvýšení kvalifikace pracovníků a sladění poptávky a nabídky trhu práce, rozvoje dopravního napojení, či snižování zatížení životního prostředí. Potřeby se částečně dařilo řešit ve vzdělávání, a v sociálním začleňování. V dopravě a snižování zatížení životního prostředí v kraji nedošlo k zásadnímu posunu.

Podpora vzdělávání

Kraj se dlouhodobě potýká s nízkou úrovní vzdělanosti a s nedostatkem kvalifikované pracovní síly. V kraji není vysoká škola, pouze dvě fakulty škol z jiných regionů, což způsobuje odliv potenciálně kvalifikovaných budoucích zaměstnanců z regionu. Vzhledem ke zvýšenému výskytu sociálně patologických jevů bylo tématem také zvyšování sociální integrace žáků.

Díky fondům EU byla navýšena kapacita vzdělávacích zařízení a zařízení péče o děti o 18 026 míst, což částečně pomohlo zlepšit dostupnost vzdělání. Projekty dále vedly k začlenění 3 409 romských žáků do vzdělávání.

Přestože kraj nevyužil prostředky fondů EU dostatečně (ve smyslu integrovaných řešení), podařilo se realizovat projekty s místním dopadem než synergická řešení, která by řešila strukturální problém kraje. Školy si tak mírně vylepšily svoje zázemí a vybavení, naopak se nedařilo v inkluzivním vzdělávání, kdy počet segregovaných škol v kraji stoupl. Kvalitní projekty vždy stály na osobě ředitele školy. Replikovat takovou praxi v dalších školách, například v rámci jednoho ORP, se nedařilo.

Rozvoj sociálních služeb

Jedním ze zásadních problémů Karlovarského kraje je velké množství sociálně vyloučených lokalit a obyvatel v nich žijících. V těchto lokalitách často dochází ke koncentraci nízkopříjmových skupin obyvatelstva, kumulaci exekucí, vysoké kriminalitě a sociálně-patologickým jevům.

Díky fondům EU došlo k rozvoji sociální integrace 3 181 osob romského původu v podpořených institucích. Podpořeno bylo dluhové poradenství, sociální bydlení i prevence kriminality. Dlouhodobý efekt těchto opatření se však zatím neprojevil.

V území se zrealizovaly aktivity týkající se rozvoje dostupnosti a kvality služeb, pilotovaly se nové přístupy k práci s cílovou skupinou. Problémem je následná udržitelnost a kontinuita aktivit. I sociální služby se potýkají s problémem nedostatku kvalifikované pracovní síly. Podobně jako u jiných profesí, odcházejí sociální pracovníci i ostatní pracovníci v sociálních službách za prací do Německa. Tento problém rezonuje i v porovnání se sousedním Ústeckým krajem, kde sice pracovníci také odcházejí, ale ne v takové míře. Dalším problémem je negativní vztah některých obcí vůči cílové skupině. Komplexní problematiku sociálního vyloučení není možné řešit bez podpory vedení obce.

Cestovní ruch a kultura

V Karlovarském kraji je cestovní ruch spjatý především s lázeňskou turistikou a s městy Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně. Kraj nicméně nabízí množství přírodních památek, jejichž potenciál není dostatečně využit. Kulturní památky nejsou dostatečně udržovány a upravovány, protože obce často nedisponují dostatečnými prostředky na jejich opravu.

Cestovní ruch byl z fondů EU v kraji podporován především díky IPRÚ, a to formou revitalizace památek v Karlových Varech.

Nízká podpora cestovního ruchu a kultury obecně byla podle respondentů změnou oproti programovému období 2007–2013. Nicméně nižší podpora souvisí s tematickými prioritami EU, kdy v celé EU poklesla intenzita podpory cestovního ruchu. Díky fondům EU byla opětovně zpřístupněna Goethova vyhlídka, opraveno městské divadlo a Sadová či Mlýnská kolonáda v Karlových Varech.

KDE SE V KRAJI DAŘILO MÉNĚ

Rozvoj dopravy

Hlavním cílem Karlovarského kraje ve sledovaném období v oblasti dopravy byl rozvoj a napojení silniční sítě kraje na regionální a národní silniční síť. Ve strategických dokumentech byl také kladen důraz na propojení vnitřních i vnějších periférií.

Celkem bylo v kraji nově postaveno nebo zrekonstruováno 26 km silnic, čímž došlo ke zlepšení dopravní dostupnosti některých částí kraje, ale i propojení na sousední Německo. Dopravní napojení na okrajové části ovšem zůstává nedostačující.

Kraj sice v dopravě čerpal 6. nejintenzivnější podporu v přepočtu na obyvatele, definované potřeby se řešit nepodařilo, ve sledovaném období nedošlo k dokončení dálnice D6, silniční projekty měly spíš regionální význam. O něco lépe se dařilo v rozvoji železniční dopravy, kde došlo k úpravě několika železničních stanic, například v Karlových Varech.

Věda, výzkum, inovace

Hlavním cílem Karlovarského kraje byl rozvoj inovací, propojení výzkumné a podnikatelské sféry. V kraji chybí vysoká škola, je zde nejnižší počet výzkumných pracovníků v republice a neexistuje zde inovační centrum. To jsou důvody nedostatečného rozvoje inovačního ekosystému (například podobná centra v ostatních krajích hrají totiž klíčovou roli při kultivaci ekosystémů a přispívají k vyšším investicím v oblasti VaVal).

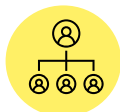

Díky projektům se navýšil počet výzkumných pracovníků v kraji o 3, což je ve srovnání s ostatními regiony kriticky nízká hodnota.

Karlovarský kraj je nejméně podpořeným krajem v celorepublikovém srovnání, na čerpání se podílely především firmy a další soukromé subjekty. Postavení kraje je však přirozené a není překvapivé. Intervence by se měly nejprve soustředit na posílení počtu firemních subjektů s vlastním VaVal, podporu inovačního ekosystému a následně lze očekávat i zvýšenou míru čerpání.

Podpora podnikání

Karlovarský kraj patří mezi kraje s dlouhodobě nejnižší ekonomickou výkonností, jedná se o region s nižší dynamikou rozvoje, s nižším zastoupením znalostních ekonomik a problematikou odlivu talentů. Část pracovní síly odchází do sousedního Německa za atraktivnějšími pracovními příležitostmi. Zároveň kraj bojuje s nižší vzdělaností obyvatel, odlivem mladých talentů, tím pádem i nižšími počty kvalifikovaných pracovních sil a malým množstvím příležitostí pro vzdělané obyvatele. Proto kraj definoval své potřeby v oblasti rozvoje konkurenceschopnosti a podpory podnikání.

Celkem vznikly v kraji 3 nové sociální podniky, projekty cílily spíše na řešení potřeb konkrétních podniků než na rozvoj konkurenceschopnosti kraje. Firmám v kraji stále chybí především základní infrastruktura, což omezuje možnosti realizovat nadstavbové projekty.

Čerpání kraje je v přepočtu na obyvatele druhé nejvyšší (3,47 tis. Kč), i když v absolutním vyjádření se jedná o nízkou částku (1,02 mld Kč). V kraji není zatím vybudované Karlovarské inovační centrum (KIC), rozvoj podnikatelské infrastruktury je tak teprve v začátcích. Výstavba KIC se plánuje financovat z Operačního programu Spravedlivá transformace. Není ani plně využít potenciál lázeňství a cestovního ruchu. Nejvíce prostředků překvapivě nesměřovalo do aglomerace krajského města, ale do ORP Sokolov, kde byly realizovány také dva největší projekty. Jednalo se ale o projekty zavedených firem v regionu, bez většího přesahu do rozvoje podnikání v kraji.

2. V ORP Kraslice měly projekty vliv na podporu inkluze na školách, rozvoj dopravy a řešení socio-ekonomických problémů mikroregionu, včetně rozvoje místních sociálně vyloučených lokalit.

Ve vzdělávání bylo cílem rozvíjet kvalitní vzdělávací infrastrukturu, ale také řešit problematiku inkluze a sociální integrace žáků ze sociálně vyloučených lokalit. Region dále řešil rozvoj dopravy, především chybějící silniční dopravy, ale zlepšit napojení regionu na páteřní síť kraje se nepodařilo. Projekty neměly zásadní dopad na rozvoj kvality života obyvatel, jednalo se o jednorázová řešení, kde byly spíše využity aktuální výzvy. Projekty směřovaly na podporu životního prostředí (snižování energetické náročnosti budov, revitalizace zeleně, rozvoj technické infrastruktury), v Kraslicích a Rotavě vzniklo několik sociálních bytů.

ORP Kraslice se nachází v relativně odlehle oblasti a v náročném terénu. Území se vyznačuje vysokou nezaměstnaností, související s utlumováním těžby, nízkou úrovní vzdělanosti a kumulací sociálně patologických jevů. Část obyvatel se proto stěhuje za lepšími pracovními podmínkami do jiných regionů. I přesto lokalita Krušných hor nabízí značný potenciál pro cestovní ruch, ať už za sportovním využitím nebo za přírodními památkami, stěhují se sem však spíše ekonomicky neaktivní obyvatelé Česka. Ekonomicky aktivní a kvalifikovaní obyvatelé mají nižší motivaci v území žít a pracovat, mnozí dojíždí za prací do sousedního Německa. S těmito negativními jevy je spojena i vyšší míra kriminality. Jeden z důležitých projektů byl právě na zajištění asistentů prevence kriminality v Kraslicích, který pomohl k vyšší bezpečnosti obyvatel města, na čemž se shodují i obyvatelé Kraslic.

Občané Kraslicka byli v dotazníkovém šetření poměrně kritičtí, jak k možnostem, které fondy EU nabízejí, tak k jejich využití v regionu. Pro realizaci projektů s významnějším dopadem na strukturální problémy v oblasti zaměstnanosti či sociálního vyloučení chybí projektanti, odborníci, ale i zkušení úředníci. S odchodem lidí z kraje je spojeno velké množství opuštěných budov, které lákají obchodníky s chudobou, proti nimž nemají municipality žádné účinné prostředky.

3. Projekty s územní dimenzí přispívaly především dopravě, vzdělávání a podpoře cestovního ruchu

IPRÚ Karlovy Vary zaměřilo své intervence především do krajského města, v aglomeraci bylo realizováno minimum projektů. V souladu se strategií byla podpořena renovace kulturních památek, opraven dopravní terminál a došlo k rozvoji hromadné dopravy. MAS jsou v Karlovarském kraji vnímány jako pozitivní prvek v území vzhledem k budování institucionálního podhoubí pro projekty, vedení kraje vidí možný přínos MAS zejména pro rozvoj image území a podporu spolupráce na nejnižší úrovni. Projekty MAS pomohly rozvoji školství

v malých obcích, které jinak nejsou úspěšné v národních výzvách. Přes výzvy zaměřené na územní dimenzi bylo v kraji čerpáno 66 % všech prostředků, což však lze považovat při preferenci kraje coby strukturálně postiženého regionu za podprůměrný výsledek. Prostřednictvím CLLD bylo v kraji vyčerpáno přibližně 1 % všech prostředků, prostřednictvím IPRÚ to bylo 5 %.

Podpořen byl rozvoj vesnických škol, kde byly zkvalitněny kapacity odborných učeben. Místní akční plány vzdělávání, realizované skrze podporu MAS, pomohly rozvoji spolupráce mezi školami, sdílení dobré praxe. Prostřednictvím MAS (ovšem ani fondů EU obecně) se nepodařilo adresovat jedno z nejpálčivějších témat, kterým je zajištění kapacit učitelů a přilákání nových pedagogů do odlehlejších regionů. Spolupráce aktérů se dařila při rozvoji cyklostezek, dokončila se stezka podél řeky Ohře. Přidanou hodnotu MAS vnímají respondenti z kraje především v rozvoji lidského a sociálního kapitálu, včetně navýšení absorpční kapacity kraje. MAS hrají důležitou roli coby poradní orgán pro nejmenší žadatele, včetně malých obcí, které často nemají šanci v národních výzvách uspět.

Velká část prostředků IPRÚ směřovala především do Karlových Varů, kde byla podpořena renovace kulturních památek, opraven dopravní terminál a došlo k rozvoji hromadné dopravy. Směrem k dalším aglomeracím byla respondenty zmíněna velmi slabá vyjednávací pozice IPRÚ Karlovy Vary. Vzhledem k rozloze a počtu obyvatel se nemohou srovnávat například s ostravskou či brněnskou aglomerací. Neměli tak dostatečnou sílu prosazovat změny, parametry, kritéria. Zároveň na rozdíl od velkých aglomerací neměli prostředky na zajištění specifických týmů na realizaci či administrativu.

4. Faktory nižšího tempa rozvoje Karlovarského kraje

Karlovarský kraj je jedním ze tří strukturálně postižených regionů, které byly podpořeny prostřednictvím Strategie hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Karlovarského a Moravskoslezského kraje. Zatímco v (již analyzovaném) Moravskoslezském kraji se podařilo lépe strategicky podporovat rozvoj vybraných oblastí a zvyšovat absorpční kapacity území, Karlovarský kraj společně s Ústeckým krajem se potýkaly s neúspěchem. Mezi hlavní důvody, které byly dotazovanými stakeholdery uvedeny, patřily:

- ▶ přetrvávající nezkušenost (především menších obcí a žadatelů) s fondy EU a čerpáním dotací,
- ▶ nízká důvěra potenciálních žadatelů a strach z realizace projektů (riziko předfinancování, administrativní aparát),
- ▶ absence kvalifikovaných lidí, kteří by projekty připravovali a administrovali,
- ▶ nízký počet podnikatelských subjektů, chybějící inovační prostředí, chybějící základní infrastruktura, která znemožňuje podporu nadstavby,
- ▶ absence vysoké školy,
- ▶ chybějící dálnice,
- ▶ nižší politická stabilita a důvěra v politické vedení.

Cílem kraje tedy zůstává snížit vnitroregionální rozdíly, a to prostřednictvím aktivizace periferních území pro využití všech možností dotačních programů, včetně cílených a posílit absorpční kapacity kraje.

5. Co by mělo pokračovat i v navazujícím období a co by se mělo dělat jinak?

DOBRÁ PRAXE FONDŮ EU	ŠPATNÁ PRAXE FONDŮ EU
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Spolupráce s řídicími orgány a CRR byla na vysoké úrovni, pomáhala realizaci projektů. ▶ Využití strategie RE:START pro řešení klíčových problémů a zvyšování absorpční kapacity (k dosažení opatření využity bonifikace i speciální výzvy). 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Vysoká administrativní náročnost v důsledku přípravy žádosti, přípravy a realizace veřejných zakázek, žádosti o platbu, udržitelnosti a propagace projektů. ▶ Nastavení podmínek některých výzev (např. požadavky pro venkovské školy, které vedou k umělému „nafukování“ projektů), nedostatečné zohlednění aktuální situace

▶ MAS byly využity coby vhodná podpora nejmenších žadatelů, kteří neuspěli v národních výzvách.

spojené s růstem cen energií i stavebního materiálu. Do budoucna může být využito oslovení potenciálních žadatelů pro získání podnětů praxe.

Metodický přístup ke zpracování: Krajská zpráva byla zpracována na základě kombinace datových analýz a hloubkového terénního šetření

Zpracování zprávy za Karlovarský kraj bylo provedeno na datech z monitorovacího systému MS2014+ platných k 31. 12. 2022. Výstupy byly vypracovány z podkladů zpracovaných na základě kvantitativních i kvalitativních metod výzkumu.

Na zprávě jsme pracovali v období mezi lednem a červencem 2023. Zpracovali jsme data z monitorovacího systému, která jsme podrobili hlubší analýze, včetně posouzení čistého účinku fondů EU na základě posouzení vývoje vybraných socioekonomických ukazatelů. Tuto kvantitativní analýzu jsme doplnili robustním kvalitativním terénním šetřením, především v ORP Kraslice. Provedli jsme desítky rozhovorů s významnými stakeholdery kraje a Kraslicka, dotazníkové šetření na úrovni obcí a občanů regionu ORP Kraslice. Evaluace potrvá do října 2023 a v následující fázi bude vyhotovena závěrečná zpráva.